

You have downloaded a document from
RE-BUŚ
repository of the University of Silesia in Katowice

Title: Bibliometryczna analiza czasopism naukowych w dziedzinie nauk społecznych - recenzja

Author: Agnieszka Bajor

Citation style: Bajor Agnieszka. (2011). Bibliometryczna analiza czasopism naukowych w dziedzinie nauk społecznych - recenzja. "Nowa Biblioteka" (Nr 2 (2011), s. 121-125).

Uznanie autorstwa - Użycie niekomercyjne - Bez utworów zależnych Polska - Licencja ta zezwala na rozpowszechnianie, przedstawianie i wykonywanie utworu jedynie w celach niekomercyjnych oraz pod warunkiem zachowania go w oryginalnej postaci (nie tworzenia utworów zależnych).

UNIwersYTET ŚLĄSKI
W KATOWICACH

Biblioteka
Uniwersytetu Śląskiego

Ministerstwo Nauki
i Szkolnictwa Wyższego

Agnieszka Bajor

Zakład Bibliotekoznawstwa i Marketingu Książki
Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej
Uniwersytet Śląski w Katowicach
e-mail: agnieszka.bajor@us.edu.pl

**BIBLIOMETRYCZNA ANALIZA CZASOPISM NAUKOWYCH
W DZIEDZINIE NAUK SPOŁECZNYCH / ANETA DRABEK. – TORUŃ :
DOM WYDAWNICZY DUET, 2010. – 177 s. : IL. ; 23 CM. –
ISBN 978-83-61185-78-9.**

Przedmiotem opublikowanej w 2010 r.¹ dysertacji Anety Drabek o tytule *Bibliometryczna analiza czasopism naukowych w dziedzinie nauk społecznych*, zrecenzowanej przez prof. UAM Piotra Nowaka i prof. UAM dr hab. Irenę Marszakową-Szajkiewicz, jest wskazana w tytule analiza 1 810 periodyków z zakresu 56. dyscyplin nauk społecznych², które są indeksowane w bazie Social Sciences Citation Index. Zdaniem autorki „Rosnąca liczba tytułów czasopism zmusza do wszechstronnych ocen i weryfikacji jakości tego typu wydawnictw. Oceny takie stały się bardzo ważne dla różnych grup użytkowników, którzy ze względu na dużą liczbę tytułów muszą dokonać kolejnej selekcji” [1, s. 17].

W tym właśnie procesie wyboru może pomóc pracownikom naukowym, redaktorom czasopism i bibliotekarzom omawiana praca,

¹ Materiał do książki został przygotowany przez A. Drabek już w 2004 r., ale dopiero po kilku latach został opublikowany.

² Autorka przyjęła klasyfikację nauk społecznych za bazą Journal Citation Reports.

bowiem „Porównywanie czasopism z jednej dziedziny oraz wyodrębnianie periodyków podstawowych jest ważne przede wszystkim dla bibliotek stojących co roku przed dylematem: co kupić, a z czego zrezygnować oraz dla twórców baz danych. Badania tego typu mogą także stać się pomocne dla uczonych uprawiających daną dyscyplinę, umożliwiając im wyodrębnienie periodyków najlepszych w danej dziedzinie. Wyniki badań mogą stać [się – A. B.] czasem sugestią, gdzie warto publikować, aby dana praca dotarła do jak największej liczby zainteresowanych” [1, s. 49].

Praca została oparta na analizie bibliometrycznej danych uzyskanych z bazy Journal Citation Reports 1994-1998 i wyliczeniu wskaźnika wpływu czasopisma K uzyskanego przez I. Marszakową-Szajkiewicz (po raz pierwszy w 1988 r. do oceny rosyjskich periodyków), ponieważ niewystarczające okazały się wskaźniki – *Impact factor* i *Immediacy index*. Przyjęta w publikacji metodyka umożliwiła nie tylko całościową ocenę pism oraz porównanie ich, ale i „śledzenie dynamiki rozwoju poszczególnych dziedzin [...]. Wykorzystanie jej może pozwolić na kompleksową analizę czasopism z danego kraju. Może być też dodatkowym czynnikiem branym pod uwagę przy decyzjach dotyczących prenumeraty nowych periodyków lub rezygnacji z konkretnych niewykorzystanych tytułów” [1, s. 60].

We *Wstępie* autorka przypomniała dzieje zastosowania ilościowych metod badania piśmiennictwa naukowego – od początku wieku XX (przegląd publikacji i tematyki konferencji), podkreślając rolę baz i informatorów statystycznych tworzonych przez Thomson Reuters (wcześniej Institute for Scientific Information w Filadelfii): Science Citation Index (SCI), Social Sciences Citation Index (SSCI), Arts & Humanities Citation Index (AHCI) i Journal Citation Reports (JCR).

W sześciu rozdziałach merytorycznych (*Cytowanie w nauce; Metody oceny czasopism naukowych; Baza danych Journal Citation Reports; Metodyka oceny czasopism naukowych; Analiza czasopism; Prenumerata czasopism przez biblioteki polskie*) A. Drabek starała się ukazać, że „Rozwój nauki jest nierozzerwalnie związany z przekazywaniem jej wyników uczonym zainteresowanym danym zagadnieniem, a także z ich rozpowszechnianiem jak najszerszej społeczności” [1, s. 15].

Pierwszy i drugi rozdział, w których przybliżono rolę i powody cytowań w nauce (m.in. za Eugenem Garfieldem), historię filadelfijskich i polskich indeksów cytowań (Indeks Cytowań Socjologii Polskiej, Polska Literatura Humanistyczna – Arton, Cytowania w Bibliotekoznawstwie i Informatyce – CYTBIN), ich zalety i wady oraz

krajowego i obcojęzycznego piśmiennictwa bibliometrycznego (ze szczególnym uwzględnieniem metodyki oceny naukowych publikacji), posiadają duże walory dydaktyczne i z powodzeniem mogą być wykorzystywane podczas zajęć poświęconych nie tylko *stricte* ilościowym metodom badania piśmiennictwa, ale i na zajęciach podejmujących problematykę bibliograficznego ujęcia literatury.

Filadelfijskie indeksy cytowań bibliograficznych scharakteryzowano w rozdziale trzecim – ich dzieje i budowę, zanalizowano procentowy udział poszczególnych regionów świata w publikowaniu czasopism indeksowanych w SCI, SSCI i AHCI. Osobno zidentyfikowano JCR jako narzędzie ułatwiające ocenę naukowych czasopism na podstawie wskaźników *Impact factor* i *Immediacy index* (omawiając je oddzielnie) – opisano nie tylko strukturę bazy, ale i wskazano możliwości wyszukiwawcze, sortowanie wyników i sposób wyliczania odpowiednich kryteriów oceny.

Odrębnego opisu wymagał wybrany przez autorkę wskaźnik oceny czasopism naukowych *K*, umożliwiający porównanie periodyków bez zależności od dziedziny wiedzy, kraju i języka publikacji. Dokonano tego w rozdziale czwartym, a w piątym zanalizowano 1 810 czasopism z 56 dziedzin wiedzy zakwalifikowanych do nauk społecznych, indeksowanych w JCR, a wydawanych w latach 1994-1998. Liczba periodyków z wydzielonego zakresu stale zwiększa się (o 20% w ciągu badanego okresu). Na podstawie zastosowanej przez autorkę metodyki wyróżnionych zostało 367 tytułów czasopism, które uzyskały wskaźnik *K* powyżej 50% (a 20 tytułów otrzymało wskaźnik powyżej 130%, z czego 15 wydawanych było w Stanach Zjednoczonych). Wśród wyróżnionych czasopism dominowały te, które reprezentowały ekonomię, psychologię, prawo, badania nad edukacją, psychiatrię i socjologię; najmniej natomiast zanotowano wydawnictw z zakresu studiów etnicznych, transportu, psychologii matematycznej, psychologii psychoanalizy, archeologii, ergonomii i społecznych aspektów medycyny. A. Drabek wykazała także, w formie tabelarycznej, zmienną liczbę czasopism reprezentujących poszczególne dziedziny wiedzy (np. *Information Science & Library Science* to 54-56 tytułów) oraz związki merytoryczne między dyscyplinami, ponadto zanalizowano topografię pism (na 1810 tytułów 1 077 ogłaszanych było w Stanach Zjednoczonych, 362 – w Wielkiej Brytanii, 99 – w Holandii, 58 – w Niemczech itd.).

Odrębnie omówiono wydawnictwa ciągle z zakresu *informacji naukowej i bibliotekoznawstwa*, których wyodrębniono 68 (z czego 28 – wydawanych w USA a 23 – w Wielkiej Brytanii) z lat 1993-1995 oraz 1996-1998 (dla porównania). Większość z nich reprezentowała całą

dziedzinę, ale były i takie, które obejmowały zagadnienia historyczne, badania nad edukacją, komunikację czy zarządzanie. Celem badań autorki było wyodrębnienie czasopism dziedzinowych o najwyższym wskaźniku *K* – były to dla okresu 1993-1995 „College & Research Libraries” oraz „Knowledge Acquisition”; a w latach 1996-1998 ponownie „Knowledge Acquisition”. Zestawienie obu okresów wydawniczych, co prawda krótkich i następujących tuż po sobie, pozwoliło na wniosek, że stan piśmiennictwa bibliologicznego, wykaz najważniejszych dla dziedziny periodyków, nie zmienił się w sposób znaczący. Przeprowadzone badania stały się w dalszej części wywodu podstawą analizy prenumeraty czasopism bibliotecznych indeksowanych w JCR w Polsce na podstawie Centralnego Katalogu Czasopism Zagranicznych Biblioteki Narodowej – co pozwoliło na wniosek, że w kraju prowadzona jest właściwa polityka gromadzenia czasopism z dziedziny *informacji naukowej i bibliotekoznawstwa*.

Szczegółowa analiza prenumeraty czasopism z zakresu nauk społecznych przez polskie biblioteki uniwersyteckie (13 jednostek i 1 biblioteka uczelni niepaństwowej) – jako tradycyjnych ośrodków prowadzących badania w zakresie nauk społecznych, została przeprowadzona w ostatnim rozdziale. Dane uzyskane podczas badania uporządkowano wedle dziedzin wiedzy (najczęściej prenumerowane są czasopisma z listy JCR z zakresu transportu i demografii). A. Drabek scharakteryzowała pokrótce poszczególne dyscypliny, wraz ze wskazaniem liczbowego i procentowego udziału najlepszych czasopism światowych w polskich bibliotekach. Oddzielnie natomiast zbadano periodyki prenumerowane w krajowych bibliotekach w 1998 r., opisując stan prenumeraty w ośrodkach dydaktycznych np. w Uniwersytecie Śląskim abonowano 44 czasopisma z 17 dziedzin nauk społecznych). Łącznie w Polsce subskrybowano 1 220 tytułów periodyków dostępnych w 211 ośrodkach naukowych, badawczych i bibliotecznych, przede wszystkim z zakresu socjologii, psychologii i językoznawstwa.

W *Zakończeniu* A. Drabek dokonała krótkiego podsumowania, podkreślając, że największe tempo rozkwitu dziedzin społecznych można zauważyć wśród geopolityki i gospodarki, ale też w psychologii i psychiatrii, a więc naukach związanych z człowiekiem. Najwolniej natomiast rozwijają się historia, historia i filozofia nauki oraz archeologia. Wszystkie dziedziny wykazują natomiast multidyscyplinarny charakter.

Autorka uzupełniła swoją pracę dwudziestoma dwoma tabelami, bibliografią (235 nienumerowanych pozycji), wykazami – użytymi skrótów (nazw instytucji, baz danych, wskaźników bibliometrycznych, nazw

dziedzin wiedzy wchodzących w skład nauk społecznych), stron WWW (9 adresów – m.in. baz danych, instytucji) i siedmiu baz danych (Journal Citation Reports on CD-ROM. Social Sciences Edition za lata 1994-1999 oraz Social Sciences Citation Index 1995).

Publikacja A. Drabek, pierwsza na zaproponowany temat, wpisuje się w nurt wydawnictw i dyskusji wywołanych od kilku lat na temat oceny polskiej nauki, pracowników i ośrodków naukowych, punktacji ministerialnej i oceny parametrycznej. Jest to o tyle istotny dyskurs, że przekładający się na dofinansowanie statutowej działalności poszczególnych jednostek badawczych. Należy zatem dbać o własny dorobek, ogłaszać go na łamach wartościowych, wysoko ocenianych i punktowanych periodyków – co przekłada się na lepszą ocenę tak pracownika, jak i reprezentowanej przez niego instytucji. Praca A. Drabek może zatem służyć za podręczną pomoc w wyborze miejsca publikacji artykułów naukowych.

BIBLIOGRAFIA:

[1] Drabek A.: *Bibliometryczna analiza czasopism naukowych w dziedzinie nauk społecznych*. Toruń 2010. ISBN 978-83-61185-78-9.